

משנת שמואל

אמרתיו אף תיראי אותי תקחי מוסר

דברי חיזוק והתעוררות לימי צרה וצוקה
מתורת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה
הגאון רבי שמואל אזיערבאך זצוק"ל

סיון תשפ"ה

כל הזכויות שמורות

להשיג אצל:
משפחת ארלנגר
הרב דסלר 23 ב"ב
03.579.1140

עימוד ושערים:

עיתורים פלוס
עימוד ספרים ומנטרסים
053-3118179
0528596@gmail.com

מצבת זכרון

לאבינו רוענו מורנו ורבינו
אביהן וליבן של ישראל
מורא דכולה תלמודא
מורן ראש הישיבה
רבינו הגאון החסיד

רבי שמואל אויערבאך זצוקלה"ה
שוכן ערבות שש ושמוח בנפש נקי וצדיק
מנעוריו לא ימיש מתוך האהל
ונשגבו דרכיו גבוה מעל גבוה
אלפי תלמידים כבנים הילולו מרה
לעת כבו המאורות ועלה השמימה בסערה

...

אין לשער גודל תורתו ויראתו
קיים והעמיד שלושת עמודי עולם
עמל ויגע בתורת ד' ובכל מטמוני מכמניה
דבק בשלימות בכל מ"ח קניניה
מסר נפשו להעמיד תורה על תילה
עובד ד' מנעוריו בעוצם יראתו הנוראה
ובשגב תפילותיו ועבודתו בשמחה ובטהרת הלב
רב חסד להושיע, אבי כל שבועי לב
ניצב בעוז ובגבורה על משמר התורה
לנצור גדדי חוקותיה
והעמיד תלמידים הרבה
עלה השמימה בסערה
במיתת נשוקה
בליל ש"ק ט' אדר תשע"ח
תהי נשמתו צדורה בצדור החיים
ותקום עם שוכני עפר במהרה

תוכן עניינים

פתח דבר 7

צרה וצוקה

לא להתייחס בשוויון נפש! - 13 • אמרתי תקחי מוסר - 14 • טוב לגבר כי ישא עול - 15 • והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי - 17 • אפילו כשגויים נפגעים עלינו להתעורר - 18 • להקשיב לתוכן האמיתי - 19 • קול ד' זועק - 20 • חלק גדול מההסתר פנים הגיע באותו זמן שהתחילו הרפיונות - 21 • להבחין מה הקב"ה רוצה - 22 • להתחזק בעת צרה - 23 • הכל כדי לעורר - 24 • שורש הסכנה - 24 • לא לחפש מה קרה - 25 • כך חיו כל גדולי הדורות - 26 • בשל מי הסער - 29 • כשנחשל קול יעקב מתגבר כח הרע - 29 • להתחזק בזמנים קשים - 30 • חובה עלינו להיות מאושרים - 31 • כלל ישראל נבנה בשעת השמד - 32 • תלמוד תורה כנגד כולם - 34 • מכל משמר נצור ליבך - 36 • אין לנו שיעור אלא התורה הזאת - 37 • כי קרוב אליך הדבר מאד - 37 • למען סור משאול מטה - 38 • יגיעה בזמני צרה - 39 • אסתכל באורייתא וברא עלמא - 39 • מימיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה - 40 • רק כאן בפרוודור אפשר להשיג - 41 • בזמן ההסתר אזי הקב"ה מגלה בתורה נפלאות - 41 • להידבק בתורה זה הכל - 43 • לא היות שטחי - 43 • לגעת בנקודה הפנימית - 43 • להתעורר למעשה - 44 • לב יודע מרת נפשו - 45 • להכיר את מצבו - 45 • זמני תשובה והתעוררות - 45 • עיקר החובה היא להתעורר מכל צרה - 46 • לא לחפש הסברים בדרך הטבע - 47 • בתחבולות תעשה מלחמה - 48 • לחיות את המציאות האמיתית - 48 • הבחירה ביד האדם - 49 • להשתמש עם החכמה שנתן לנו הקב"ה - 49

בשעות הקשות - 15 • "הרמב"ן של הסקאדים" - 17 • מילדותו ממש - 21 • צריך ללמוד - 23 • לקחת מוסר - 25 • השיב אל הלב - 27 • ללא תזווה - 31 • הרי זה אכזרי - 33 • ואנחנו לא נדע - מה נעשה - 35

פתח דבר

הנה עת צרה היא ליעקב וממנה יוושע, צרת הרוח, ממשנאי התורה, נותן התורה ולומדיה, האוזרים כלי מלחמה, להשתיק רח"ל היל"ת קול תולעת יעקב מבתי המדרשות. ועימה בד בבד צרת הגוף, בשעות של התעוררות משמיא, כשחרב אויב מאימת, נשלחה לפגוע בנפשות ישראל רח"ל, קול של אזעקות, רעמי פצצות המשברים עקמומיות שבלב. והם שמעוררים לתבוע להרבות ולהוסיף שעות של חיזוק בתורה וביר"ש, לעת מלחמה וצרה. כפי שמקובל מרבותינו גדולי הדורות.

פעמים רבות, בזמני מלחמה, רעש ומהומה, היה רבינו הגדול מרן הגר"ש אויערבאך זצוקלל"ה, משמיע דברי חיזוק, שנועדו ליישר את העקמומיות שבלב, **ובעיקר לדעת ולהבין את הנדרש מאתנו, דברים יסודיים וברורים, כפי שיסדונו רבותינו זיע"א, חז"ל הקדושים וגדולי הדורות, כשהוא משמיע קול ה' ברמה, לידע ולהודיע את המעשה אשר יעשון והדרך בה ילכון.**

והן אמנם נהיה רבינו מרן זיע"א, חוזר שוב ושוב על היסודות הבהירים והפשוטים בכמה אנפין וגוונין, וכולם הם דברים שיצאו מן הלב, ונועדו להכנס אל הלב, לב מרגיש, לעוררו בזמן שכזה.

דומה כי עיון בדברים ממחיש את דברי רבינו הלוצאטו בהקדמתו למסילתו, **כי לא תמצא ברוב דברי, אלא דברים שרוב בני האדם**

יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל, אלא שכפי רוב פרסומם וכנגד מה שאמתתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאוד והשכחה רבה. על כן אין התועלת הנלקט מזה הספר יוצא מן הקריאה בו פעם אחת, כי כבר אפשר שלא ימצא הקורא בשכלו חידושים אחר קריאתו שלא היו בו לפני קריאתו, אלא מעט. אבל התועלת יוצא מן החזרה עליו וההתמדה. כי יזכרו לו הדברים האלה הנשכחים מבני האדם בטבע, וישים אל לבו חובתו אשר הוא מתעלם ממנה.

כך היו הם הדברים שנשא רבינו זיע"א בעתות מלחמה, ובזמנים בהם נשמעו רעמי הטיילים, חשש של אימה ופחד, אחז בהמון העם, והיה הוא שעמד כגיבור חיל, משמיע דבר ד', בקול צלול וברור, מבהיר מה מוטל על כל מי שנמצא ביני עמודי דבי מדרשא, בדברים שיפים לשעתם ולדורות.

פעמים רבות היה זה רבינו הגדול, שידע להצביע על ימי המלחמה, והקשרם למלחה מבית, כנגד לומדי התורה, והחיוב המתבקש מהמלחמות מבית ומחוץ, על הגשם והרוח, שוב ושוב היה משמיע את דבריו, מטמיע בלב השומעים, את מושגי היסוד, שחשובים לכל צורב, ולכל יהודי באשר הוא בשעות שכאלה.

כמו בכל נושאי העבודה והעליה, היה רבינו הגדול תובע, ומנווט, וכבר יודע כל מי שלמד מאמריו ושמע את קול הא"ש הגדולה, מעט מ שלל עולם המושגים העצום שהנחיל רבינו, יסודות של נתיכי אש לזהות, משפטים ואמירות שנועדו לעורר את הלבבות, ולהתיך לתוכן

נטיפים של דעת טהורה, זכה ונקיה, תביעה ברורה להגיע לדרגות הגבוהות, והדרך הנכונה והבהירה לנהוג בכל מצב, כשדמותו המופלאה מהווה דוגמא אישית לכל מי שעמד בצילו.

ככלל יש לציין, כי מטבעות הלשון של מרן זיע"א, לא היו דבר הבא מאליו, וכידוע מעשים רבים כאשר גדולי ה'ידענים', תלמידי חכמים הנחשבים בבקיאים מופלגים, שמעו את שיחותיו ודבריו ויצאו נפעמים באומרם כי כל מילה וביטוי של מרן היתה משורש כתוב באחד מהספרים, והיא נלקחה בתורה נביאים כתובים בבלי ירושלמי מדרשים זוהר הק' חז"ל וראשונים... ומכל התורה המונחת בראשו מטבעות הלשון היו כדברי אחד מהתלמידים "מטבעות של אש", הם נכנסו אל הלב, צרבו את חדריו ועליותיו, ונשארו שם... היה זה הוא שהעמיד דור של בני תורה, שהבנתם בהירה וצלולה ללא קמט. את מה שידע אני בענייני השעה, אפשר לשמוע גם מבחור צעיר בישיבה קטנה. כל איש ואיש, ילד וילדה, שהלכו בדרכו - כולם קיבלו סברה ישרה ונכונה בענייני השעה. תלמידי רבי שמואל אגן, וכבר אי אפשר להסתער עלינו בחילות של טשטוש ובלבול.

הידיעות המוצקות הללו, הם חלק מאבני חומות המשמר, משמר ללב של כל יחיד ויחיד, כשכל היונק מאותן יסודות, מקבל טעם והרגשה באותה דרך סלולה וברורה, ובה נמשיך לצעוד בעוז ובתעצומות.

עתה בימי מלחמה וסערה, ביקשו רבים מתלמידי רבינו הגדול, לשוב ולהציג את היסודות המאמרים והדברים, הבהירים הפשוטים, לשוב ולשנן, בימים של בלבול וחרדה, בימים בהם ניטשת מלחמה מבית ומחוץ, על הרוח והגשם, לעורר חשקת הלבבות לעבודת השם, בדרך העולה בית קל, וכגודל פשיטותם כך נחיצותם.

פעמים נשנו הדברים, בהרחבה, או באופן שונה, במשך השנים ובמצבים שונים, בעתות חשש וסכנה, והם הובאו בקצרה, בכמה אנפין, כאשר נשמע קולו המעורר מן הכתב, ולהשיב אל הלב.

ויהיו הדברים לתועלת בס"ד, לכל צורב ומבקש דעת את ד', אור באור החיים האמיתיים, חיים כולכם היום.

כה דברי המלבה"ד

שלהי חודש שניתנה בו תורה התשפ"ה

ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב: "לית מלה בעלמא דיתבר חילחון דעמין עכו"ם בר בשעתא דישראל מתעסקין באורייתא דכל זמן דישראל מתעסקין באורייתא ימינא אתתקף ואיחבר חילא ותוקפא דעכו"ם ובגני כך אורייתא אקריאת עוז בדקא אמרת תהלים ד' עוז לעמו יתן", (וזה"ק שמות נ"א ע א)

"דום לה' והתחולל לו דום לה' והוא יפילם לך חללים חללים השכם והערב עליהם לבית המדרש והם כלים מאליהם".
(גיטין ז.)

"וחובל עול מפני שמן" (ישעיה י' כז) אמר רבי יצחק נפחא, חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיה שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות מה עשה נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו, וכתוב בלילה הוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמישה אלף וישכימו בבקר והנה כולם פגרים מתים, (סנהדרין צד:)

הסייף והספר ניתנו כרוכין מן השמים אמר להם הקב"ה
אם שמרתם מה שכתוב בספר זה הרי אתם ניצולים מן
הסייף ואם לאו סוף שהוא הורג אתכם (ויק"ר לה ו')

עסוק בתורה ואני נלחם מלחמותיך... רוח אחד אני נופח
בהם והם פורחים שנאמר יהיו כמוי לפני רוח", והוא
שאמר דוד "אם תחנה עלי מחנה לא ירא לבי אם תקום
עלי מלחמה בזאת אני בוטח" (ילקוט תהלים פרק לה)

"בזאת אני בוטח בתורה, והוא שדרשו אין זאת אלא תורה
שנאמר וזאת התורה, שבזכות שהוא מתעסק בתורה
ובוטח בה יכלו אויביו תחתיו ולא יירא מהם, ועל זה נאמר
אם תחנה עלי מחנה לא ירא לבי לפי שפרי התורה כליון
האויבים. (כד הקמח לרבינו בחיי ערך תורה)

משנת שמואל

אֶמְדַּתִּי אַךְ תִּידָאִי אוֹתִי תִקְחִי מוֹסֵר

דברי חיזוק והתעוררות לימי צרה וצוקה
מתורת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה
הגאון דבי שמואל אויערבאך זצוק"ל

לא להתייחס בשוויון נפש!

איני ראוי להוכיח ואין זה כבוד הציבור, אך אי אפשר להתעלם, הזמנים הם זמנים קצת קשים, ופעם כששמעו שיהודי נהרג - הזדעזעו, ואף שהכל זה מעשה ד', הרי שמוטל עלינו להתעורר, כי מעוררים אותנו וקוראים לנו, כפשוטו, לשמור על נפשנו.

ותמיד יש תביעה לא להתייחס לדברים בשוויון נפש - "אם תלכו עמי בקרי" (ויקרא כא כז), הקב"ה תובע מאיתנו לא להתייחס לזה כאל מקרה. התרגלנו ולפעמים גם אצל בני תורה ח"ו, שכאשר קורה משהו, עוסקים ב'מה היה' ו'איך זה קרה בדיוק' וכדו', במקום לעסוק בעיקר ובמה שנדרש מאיתנו, שזו ההתעוררות.

האבן עזרא כותב בבן סורר ומורה (דברים כ"א כ') שהוא "זולל וסובא" - ומבאר שחטאו הוא שהוא 'מרבח' לשתות והוא המשתכר, והנה זה

כמו אפיקורוס, כי לא יבקש חיי העוה"ז כי אם להתענג בכל מיני מאכל ומשתה'... לא כתוב בבן סורר שהוא לא מאמין, ושהרי אם הוא ח"ו אפיקורס ממש, ממילא דינו הוא ש'מורידין ולא מעלין'... רק הכוונה בדברי האבן עזרא היא, שלמעשה הצורה בה הוא חי, זו צורה של אפיקורס. ה"וחי בהם" שלו הוא כמו של אדם כזה שהוא אפיקורוס.

כאשר ח"ו הורגים יהודים ברחוב, אנשים טהורים שישמעאלים התנפלו עליהם, הרי זו תביעה לכולנו, הקב"ה רוצה ותובע מאיתנו, ואם ח"ו שקועים ב'מה היה' ו'איך היה' ו'מה קרה', הרי זה בדיוק כמו שכותב האבן עזרא, ואינני רוצה לחזור על המילה... וכך זה בכל דבר, אם ח"ו מישחו חולה, וכשההתעניינות היא 'מה קרה' ו'מה אומרים הרופאים' וכו', הכל זה מציאות של הליכה 'במקרה', ולא מתעסקים בעיקר, במה שמחויבים להתעורר.

אמרת תקחי מוסר

הנביא אומר (צפניה ג' ו'-ז): "הכרתי גוים נשמו פינותם החרבתי חוצותם מבלי עובר, נצדו עריהם מבלי איש מאין יושב, אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר... ולא יכרת מעונה כל אשר פקדתי עליה, אכן השכימו השחיתו כל עלילותם". הנביא מתאונן על כך שכשישראל שומעים על כך שגויים נהרגים במקום רחוק, נהרגים בוייטנאם או בקצה רוסיה... כאשר "הכרתי גוים", הרי אז יש תביעה בדבר זה על כלל ישראל להתעורר מכך, "תקחי מוסר". הנביא תובע מאיתנו להכיר שאין כאן דבר טבעי, להבין שגם כשגויים נהרגים וממלכות ניזוקות, זה לא סתם, ובודאי ח"ו כשזה מגיע אלינו, שלא ח"ו יהיה בחינת "לשווא הכיתי את בניכם" (ירמיהו ב' ל), ד' ישמרנו.

טוב לגבר כי ישא עול

התורה "ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים" (איוב יא ט), הקב"ה ברוב חסדיו השאיר לנו ב"לא מאסתים ולא געלתים" ראשונים

בשעות הקשות

זה היה בלילה הראשון של מלחמת המפרץ הראשונה, היה איום של טילים כימים על ישראל מעיראק, חילקו מסיכות לכל הציבור בכל הארץ, והוציאו השלטונות צו שצריכים לעשות חדרים אטומים, והיה פחד ואימה נוראה בכל הארץ, והכינו חדר שכזה בתוך ביתו של רבינו זצ"ל, שם היה מדובר שיכנסו כל בני הישיבה בעת הצורך, באותו הלילה היה לי את הזכות להיות איתו בבית המדרש, בשעה שנים בלילה נשמעה אזעקה, היללה שבצעם הזהירה שנשלחים ברגע זה טילים לארץ ישראל, ואז זה היה פשוט שיש בהם נשק כימי, עוד לא ידעו אז מה יהיה והיה פחד נורא. ההוראה היתה שצריכים ללבוש את המסכות ולהיכנס לתוך החדר האטום, וקראתי בקול לרבינו שהיה שרוי בתלמודו ואפילו לא שמע את האזעקה, צעקתי לו בחרדה שיש מלחמה וטילים, הוא חשב רגע, ואמר לי "אתה תלך לחדר, אני נשאר פה בביהמ"ד, לא יקרה כלום, אבל אתה תלך", הוא נשאר לבד בתוך הסוגיות, אני שרצתי לכיוון הבית מבית המדרש, עוד הסתכלתי לאחור לראות מה הוא עושה, ראיתי את הראש בתוך הגמרא, עד הבוקר כדרכו מדי לילה ולילה, בשש בבוקר הוא הגיע... וזה מה שהרגיע את כולם באותם שעות קשות של אי וודאות באותו ליל נורא. (הגרנ"ע שטרן שליט"א)

ואחרונים, יש כל כך הרבה מה לעשות ולהתעלות, ובעיקר תורה ותפילה, לחיות את ה'שבת קודש קדשים'. יש אוצרות בלי גבול, ורק יש גלי עולם שמבלבלים אותנו.

באיכה, באמצע המגילה, קוראים "טוב לגבר כי ישא עול" (איכה ג' כ"ז), וצריך להבין מה זה שייך כעת לקינה על חורבן. אלא הדברים פשוטים, מפני שאיננו בוכים על ספינה שטבעה בים, על מה שהיה פעם, אלא אנו יושבים ומצפים לבנין ביהמ"ק. וכאן כשיש חורבן, אנחנו מחפשים איך יהיה טוב. ועל זה הפסוק אומר מה הטוב האמיתי? "כי ישא עול"! זוהי תכלית הבכיה - להגיע לבנין. וכל התיקון וכל הבנין הוא על ידי התורה, וכל קנינה על ידי העול, שהרי "אין לנו שיור רק התורה הזאת", ולכן "טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו". ואף שאמנם בכל החיים, אף פעם לא נגמר ה"כי ישא עול", אבל בודאי יש את הכפשוטו של ה"בנעוריו".

הדברים חיים וקיימים בכל עת ובכל שעה, ובודאי בזמנים הכי קשים ביותר בזמנים שקמים עלינו, כאשר בהדיא מדברים על עקירת התורה, וכשיש [ממילא] רח"ל גם צרות מישמעאל, והרי כל הדברים האלה, הם יד ד' להדיא!

וכשנתעורר ונתחזק בכל הענינים, ב'בין אדם למקום' ו'בבין אדם לחבירו', שהם אחד כי התורה אחת היא, ואיני יודע מה יותר חמור, שהרי ה"ואהבת את ד' אלוקיך" וה"ואהבת לרעך כמוך" מרועה אחד ניתנו, ובהם מחויב כל יהודי מגיל הגיעו למצוות וכבר בגיל חינוך.

בזמן כזה נתבע מאיתנו להתחזק עוד ועוד ולעמוד על המשמר גדולים על הקטנים, שיהיה "ישראל אשר בכך אתפאר", בכל החלקים - בתורה, בתפילה, בבין אדם למקום ובין אדם לחבירו.

והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי

אנחנו בעוננו, נמצאים כיום בעת צרה בזמן שמעירים אותנו מן השמים, ותפקידנו לשמוע דבר ד' להיות חכמים ולא ח"ו טפשים, וזה אני אומר בלשון נקיה...

הרמב"ם (תעניות פ"א ה"ג) מאריך ומפרט את האזהרה של "אם תלכו עמי בקרי", בעת שיש צרה - 'אבל אם לא יזעקו, ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה, "והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי", כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי אוסיף עליכם חמת אותו קרי'. וזו היא התביעה, לא לשמוע להלך הרוח

"הרמב"ן של הסקאדים"

בלילה הראשון של מלחמת המפרץ, בעוד הכל היו יראים וחרדים מפני הבאות, לא נתן מרן זצ"ל שינה לעיניו ומתוך כך נפנה לבית המדרש לשקוד על תלמודו ויגע בעומק סוגיית 'תשביתו', כשהוא חוקר ויורד לעומק דברי הרמב"ן בהגדרת 'ביטול חמץ' במשך כל הלילה, עד שמכח העמל הלילי התחוורו דברי הרמב"ן לאשורן. מאז, כשציין לדברי רמב"ן אלו, היה מרגלא בפומיה של מרן זצ"ל לכנותם בשם "הרמב"ן של הסקאדים" ... (רשימות תלמידים)

של הרחוב, ש'יש מלחמה פעם בגלל זה ופעם בגלל זה', זה נקרא 'תלכו עמי בקרי', ומזה חובה להיזהר.

בימים הללו, כשכלל ישראל נמצא במצב של צרה ומלחמה, כשיש זמן של סכנה, הרי שאסור לנו להתעלם ולהסיח את הדעת מתפקידנו בזמנים שכאלו.

אפילו כשגויים נפגעים עלינו להתעורר

הנביא אומר (צפניה ג ו-ז): "הכרתי גוים נשמו פנותם החרבתי חוצותם מבלי עובר, נצדו עריהם מבלי איש מאין יושב, אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר ולא יכרת מעוונה כל אשר פקדתי עליה, אכן השכימו השחיתו כל עלילותם". הנביא מתאונן על כך שכשישראל שומעים על כך שגויים נהרגים במקום רחוק, "הכרתי גוים" הרי שגם בדבר זה יש תביעה על כלל ישראל להתעורר מכך. "תקחי מוסר", הנביא תובע מאיתנו להכיר שאין כאן דבר טבעי, להבין שגם כשגויים נהרגים זה לא סתם, אלא מציאות של "מלך במשפט יעמיד ארץ", ועלינו חובה להתעורר מזה, ואם ח"ו לא ננצל את זה להתעורר כראוי, אז ח"ו זה מגיע אלינו.

כשרוצים לעורר את האדם, כל דבר ולו הקטן ביותר נעשה כדי לעורר אותנו, ו'היכי דמי ייסורין, תנא אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתים' (ערכין טז:). הכוונה שאם אדם שם דרכיו ומתבונן בדיוק, הרי שדי לו ברמז קל, 'די לחכימא ברמיזא', ואם הוא מתעורר מזה הרי זה נקרא 'היכי דמי ייסורין' - לא צריך יותר, ואם אדם לא שומע, אז חס ושלום יותר ויותר.

להקשיב לתוכן האמיתי

ועיקר התועלת היא, לשמוע את עיקרי הדברים, לא לשמוע רק את הדברים הצדדים, אני רגיל להזכיר דברי רבינו הגר"א ז"ל (עיין פי' משלי ד' כ"ה) ורבינו החת"ס זצ"ל (עיין חת"ס עה"ת ויקרא א' א') שכותבים כמעט אותו הלשון, שיש מציאות של "וכל ישראל רואים את הקולות", כשרואים את כל הדברים מסביב, וגם במעמד הר סיני, כל אחד הגיע עד היכן שהשיג, ורק מרע"ה הגיע עד הנקודה הפנימית, עד "משה ניגש אל האלוקים" אל הדבר בעצמו, אל הנקודה הפנימית והאמיתית של הדברים. תמיד כשמתאספים, לזכור את התוכן האמיתי, לא דברים מסביב, לא לשכוח לא את הדברים באמת.

א. בפ' משלי להגר"א: בני לדברי הקשיבה. דבור הוא דבור התורה עצמה כמו שהיא, ואמירה היא הפנימיות של התורה וכוונותיה וטעמיה וכו', וזהו וידבר ד' אל משה לאמר, כי למשה לא היה צריך לאמר, רק לדבר כמו שהיא, והוא הבין מעצמו כוונותיה ודקדוקיה, אבל לישראל לאמר עם כל כוונותיה, וז"ש בפרשת ואתחנן קרב אתה ושמע כל אשר יאמר ד' אלקיננו ואת תדבר אלינו ושמענו ועשינו, כלומר אתה תקבל עם כל כוונותיה ודקדוקיה, אך אתה תדבר אלינו כמו שהיא וכו'. לאמרי. לכוונותיה. הט אונ"ך. עוד יותר מהקשבה בכדי להבין הכוונה.

ב. בחת"ס: וידבר ד' אליו, וכל ישראל לא שמעו, דרך עולם משוי שקשה לא' נוח לשנים אבל משוי שקשה לס' רבוא אל ידבר עמנו אלקים פן נמות נוחה לאחד למרע"ה לבד וידבר אליו עיי' מדרש וכו' הנה כי כן הי' מקום לומר לא שהי' משה גדול מס' רבוא, אלא ס' רבוא יחידים לא יכול כל א' וא' לשמוע פן ימותו, אבל מרע"ה בשליחות כולם הוא הכולל מס' רבוא יכול לשמוע, וע"כ הקדים לומר וידבר אליו למעוטי כל ישראל לא שמעו ונפסק הדבור בפתח אהל מועד ואלו הי' מרע"ה שומע בכח כולם לא הי' נפסק הדבור כשמוע לגבולם אע"כ בכח עצמו שמע מה שלא יכלו ס' רבוא.

יזכנו ד' לעובדו כרצונו כמו שאנחנו, על הדברים הללו אין מי שחולק, ללא בלבולים וללא טשטוש, נקבל על עצמנו כמה שיותר להתחזק, להכיר ולזכור ש"אין שיור רק התורה הזאת", וכלשון חז"ל במדרש, אין לנו מקדש ולא אורים ותומים ולא נבואה, יש לנו רק את התורה, ויש בזה, במה שנשאר לנו, הרבה הרבה לעמול ולהתייגע ולקנות קניני נצח, שהרי כמה יחידים זכו לדעת את כל מה שיש בידינו, את כל התורה בשלימות.

קול ד' זועק

הזמן הוא עת צרה שקמים עלינו מבית ומחוץ ברוחניות ובגשמיות, אני לא רוצה לקטרג ח"ו אבל ודאי שהצרות מבית הן הרבה יותר חמורות, שרוצים ממש להשכיחם תורתך, וכמו שאמרו חז"ל הקדושים שכל דבריהם כגחלי אש בפרשת השבוע שגדול המחסיאו יותר מההורגו, וודאי שזה בלי שום מליצות. וא"כ ודאי שמחובתנו להתחזק ולהתעורר וכמו שכתב הרמב"ם על החיוב להתעורר בעת צרה, שכל האומר שאין זה אלא דרך מקרה הרי זו דרך אכזריות.

נסכית אוזנינו ונשמע כי יש כאן קול ד' שזועק אלינו, וצריך להיזהר מאוד לא לדבר 'מה היה' ו'איך היה' ו'למה היה' ולדון ולהתעסק מכל הדברים הטבעיים, כי כל ההתעסקות בדברים אלו גורמים להליכה בקרי שמרגישים שהכל ח"ו 'מקרה' ועי"ז כביכול משתיקים את קול ד', משתיקים את קול ד' בכח שמגיע לעורר אותנו לחפש דרכינו, וח"ו זה נכלל בכלל 'תלכו עמי בקרי' שעל זה נאמרו כל הקללות בתורה.

והתורה חוזרת ואומרת כמה פעמים אם תלכו עמי בקרי ואם תוסיפו ללכת בקרי וכו', כי טבע האדם לימשך אחר הסיבות הטבעיות

שזה נגרם מחמת זה וזה מחמת זה, ועל ידי זה שוכחים מהעיקר שהקב"ה רוצה מאיתנו, ואפשר להגיע עי"ז קצת לכפירה ח"ו.

חלק גדול מההסתר פנים הגיע באותו זמן שהתחילו הרפיונות

אנחנו היום נמצאים בכלל בזמנים קשים ביותר, כל הזמן אני חושב אם להזכיר או לא... חלק גדול מההסתר פנים היה כמעט באותו זמן שהתחילו הרפיונות בתוכנו ממש. אז יותר הגיע ההסתר פנים. והתפקיד שלנו להתבונן, שלא יהיה 'מלומדה'. לא לעבור את החיים בשטחיות, רבינו הגרא"מ שך זי"ע היה תמיד מתריע על זה.

בזמן מיתת אהרן הכהן אמרו חז"ל: 'מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשיו הרשע, נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה'. וכן הנביא אומר ליהושפט: "בהתחברך עם אחיזהו פריץ ד' את מעשיך" (עי' רש"י במדבר כ כג). היינו שנגרם הדבר מאחר שנתקרבו לעשיו, נתקרבו לרשע. הם עברו שם, ובמקום להיות ולהסתכל על אהרן הכהן ועל מרע"ה, הם פנו לרשע,

מילדותו ממש

"מילדותו ממש. במלחמת תש"ח כשהיו הפגזות, כולם ירדו לקומה הראשונה, שהייתה כעין מקלט, ומורי חמי מרן הגרש"ז זצ"ל ישב עם ראש הישיבה זצ"ל ולמדו בהתמדה עצומה תחת שריקות הפגזים, בלי לזוז ממקומם. שומעים את השריקות מעל ראשם, ללא התפעלות. לימים, בימי מלחמת המפרץ, הוא ישב בבית המדרש ולמד, ואמר בחיוך שהוא כבר רגיל לשמוע פגזים, כפי שהיה כשישב כשישב עם אביו. תלה את הכל באביו הגדול... (הגה"צ רבי יצחק ירום ברודיאנסקי שליט"א)

ממילא "משפטי ד' אמת צדקו יחדיו" - אחרון הכהן נפטר. ואף שנגזרה עליו מיתה במי מריבה, הרי שאם כלל ישראל היו מסתכלים ודבוקים בו, הוא היה נשאר עמם, רק כיון שיש להם משהו אחר ויש להם מקום להסתכל ולשמוע אל הרשע, או אז נסתלק אחרן.

איני ראוי לעמוד כמוכיח בשער, רק אמרו חז"ל - "חיים הם למוצאיאיהם", למוציאיהם בפה' (עירובין נד א). צריך לומר את הדברים, והריני רק שליח ציבור לזה, וכדברי הרמח"ל (הקדמת המס"י) - 'שהדברים, כשם שאמיתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי והשכחה רבה'.

להבחין מה הקב"ה רוצה

צריכים להבחין מה הקב"ה רוצה מאיתנו, אנחנו בזמנים שרבים קמים עלינו, על לומדי התורה, מכלל ישראל עצמו, מתוכו, מתוך תוכו, מתוך תוך תוכו, רבים קמים - כפשוטו, מרבים קרירות. ואין כל כך כראוי גודר גדר לעמוד בפרץ, ובזמנים שכאלו, הרי שכל דבר שקורה, צריך להתעורר ולהתחזק, לחזק את התורה ואת התפילה, שיהיה ניכר שיש התעוררות, שיש תשובה, שיש שינוי. וכשיש זמן של התעוררות, אם אנחנו מצלים את זה, אנחנו זוכים לקחת את זה, ואם לא חס ושלום, אז יש אחרים שמשתלטים על זה...

עלינו להתעורר, לחיות עם התורה כנתינתה מסיני, לחיות עם 'הדברים שמחים כנתינתם'. לא להתפתות לעצת היצר, לא לחפש דברים חדשים שלא שערום אבותינו, אלא להרבות בהתחזקות יותר ויותר בתורה ובתפילה.

להתחזק בעת צרה

בלשון הרמב"ם (הל' תענית א' ג') אנו מוצאים את התביעה שנתבע כל אחד מאתנו, בזמן של צרה 'אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים ותוסיף הצרה צרות אחרות הוא שכתוב בתורה (ויקרא כ"ו) והלכתם עמי בקרי'.

הימים הללו כשכלל ישראל נמצא במצב של צרה ומלחמה כשיש זמן של סכנה, הרי שאסור לנו להתעלם ולהסיח את הדעת מתפקידנו בזמנים שכאלו.

הנביא אומר (צפניה ג' ו'-ז'): "הכרתי גוים נשמו פינותם החרבתי חוצותם מבלי עובר, נצדו עריהם מבלי איש מאין יושב, אמרתי אך תיראי

צריך ללמוד

וזכורני שלאחר פורים בשנה שעברה התחילו פסחים ומסר שיעור נפלא על הרמב"ן והר"ן דתשביתו והאריך דאין זו אותה שיטה וכו' וביאר את השיטות ואת הנפק"מ בין השיטות. ולאחר מכן אמר לי דאת הר"ן והרמב"ן למד כל הלילה בלילה הראשון של הטיילים במלחמת המפרץ בהגר"א, שהיה רק הוא ועוד בחור שלמד עמו חברותא וכולם ברחו, וישבו ולמדו כל הלילה ומזה יצא השיעור הזה... ושאלתיו לא פחדתם, וענה לי פחדנו אבל מה שלמד עמו חברותא וכולם ברחו, וישבו ולמדו כל הלילה ומזה יצא השיעור הזה... ושאלתיו לא פחדתם, וענה לי פחדנו אבל מה רצית שנעשה צריך ללמוד. (הגר"א סגרה שליט"א)

אותי תקחי מוסר... ולא יכרת מעונה כל אשר פקדתי עליה, אכן השכימו השחיתו כל עלילותם". הנביא תובע מאיתנו להכיר שאין כאן דבר טבעי, להבין שגם כשגויים נהרגים זה לא סתם, אלא מציאות של "מלך במשפט יעמיד ארץ" ועלינו חובה להתעורר מזה.

הכל כדי לעורר

כשרוצים לעורר את האדם, כל דבר ולו הקטן ביותר נעשה כדי לעורר אותו ו'תנא אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים' (ערכין טז:). בחז"ל הקדושים אנו רואים, איך הם עוררו את עצמם בכל דבר ומכל פסוק ולימוד מצאו מקום להתעורר. גם בפרשיות של יוסף, עם כל הענינים הגבוהים ועומק הדין ודברים בין יוסף ויהודה, עם כל זאת חז"ל הקדושים בגודל מדרגתם מעוררים את עצמם בצורה הכי פשוטה וברורה: 'אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה' (בר"ר צ' י) ויש לשון בחז"ל שגם המכות שנתנו למצרים היו כדי לעורר את עם ישראל להתעורר ולשוב.

אם ח"ו לא עשינו את זה כשלא התעוררנו בשלב מוקדם יותר, הרי שהגענו למצב שיש כבר מציאות של מלחמה שהיא לא בין הגוים אלא עם ישראל, זה הזמן שכל אחד צריך להגיע ל"אמרתי תקחי מוסר ליסר את עצמו, ולהתעורר יותר בתורה, בתפילה ובכל חלקי הרוחניות.

שורש הסכנה

צרה זו באה כהמשך לצרה הגדולה שהיתה של חולשה והרפיון הגדול שירד לעולם בתמכין דאורייתא שלכל אלה שורש אחד שתלוי בנו בני התורה היושבים ליד הגמרא. חז"ל הקדושים אומרים על "ויגע בכף ירך

יעקב" שאלו התמכין דאורייתא. אחרי שהשטן הוא יצה"ר לא קיבל רשות לגעת ממש בתורה עצמה, בשורש השרשים. ביעקב אבינו, הוא פגע בתמכין דאורייתא, ומכל מקום רואים מהדברים שזו פגיעה וצרה של רוחניות, של פגיעה בעולם התורה ובלומדי התורה שהרי בלי ספק זה משפיע, וההמשך לזה הגיע במציאות של צרה של מלחמה ושל סכנה ממש בעם ישראל.

לא לחפש מה קרה

הדברים הם פשוטים, ככל שנתרחק מהדברים האחרים, ככל שנחיה את החיים האמיתיים, נתחזק בעמל וקיום התורה, הרי שהכל מסביב יראה אחרת.

מפורסם מה שהיה אומר ר' ישראל ז"ל, שכל שעת לימוד של בחור מצילה יהודי בפריו משמד. היום זה מציל מדברים קרובים בהרבה רח"ל, כשמדברים על הדברים הפשוטים. התביעה להתרחק מכל הנסיונות אינה 'קנאות', מדברים כאן על הדברים הפשוטים. אם נעריך יותר

לקחת מוסר

"תמיד בזמנים שהיה מציאות של סכנה, בעולם בכלל, ובכלל ישראל בפרט, ראו אצל רבינו את ה"תקחי מוסר" זכורני כשהיתה מלחמה גדולה בין שתי מדינות, שעשתה "רעש" והתענינות בעולם, ראיתי בחוש איך רבינומוסיף עבודה על עבודתו ויראתו, ניכר היה למתבונן איך הוא חי את דברי הנביא "אמרתי תקחי מוסר" בספועל למעשה ממש, למה לחכות שיגיע אלינו התפילות היו יותר ארוכות ונרגשות וניתן היה לראות למתבונן שאלו ימים של "עבודה" בכל לב. (הגרא"ד יעקובזון שליט"א)

כל יום של תורה ותפילה, כל התחדשות, כשנדע מה הם החיים האמיתיים וכל אחד יחיה כך לפי הכוחות שיש לו, כך ישמרו גופי היהדות ממש.

לא המדרש עיקר אלא המעשה, לא התעוררות של רגע, או לשמוע את הדברים מסביב, אלא יש כאן תביעה לכל אחד לראות מה יוצא מזה למעשה, לזכור ש"בהיותו קרוב" זה כל זמן שאתה חי החיוב עלינו לחיות לא במציאות של "מקרה" ההתענינות בכל דבר מה קרה ואיך קרה, לא לחיות את ההסתר פנים, ולהתענין בכל פרט וכדומה. עיקר מצוות האמונה היא לחשוב בשל מה הסער הגדול הזה, מה אני יכול לעשות, מה חובתי בשעה שכזו!!! כשאדם יהיה דבוק יותר במקור החיים ויותר באמונה חושית, אז לא נצטרך את הדברים הללו של סכנות וצרות. ואולי אם כשהיה חולשה כל כך גדולה של כלל עולם התורה ושל התמכין דאורייתא היינו מתעוררים כמו שצריך, לא הינו צריכים להגיע למצב של סכנה ומלחמה.

כך חיו כל גדולי הדורות

כשמתבוננים בדרשות של גדולי עולם, דרשת מהר"ח וביערות דבש, רואים שכך הם חיו תמיד, כל מה שקורה נועד לעורר לחשוב מייד מה קרה ומה מוטל עלינו, כשהם הזכירו תמיד בדרשות אנשים ואפילו פשוטים שנפטרו ועוררו את הציבור. עד כמה לחיות יותר בזה את מעשי השם, ולא שזה רק יעניין להתענין מה היה לו ומדוע נפטר...

מי שנמצא בגדר של "עם הארץ", שחי את חיי האדמה זה מה שהוא מריח ומרגיש. אנחנו שיותר קרובים לדברים הגבוהים, מוטל עלינו ל'הריח את השמים' להבין מה מונח בכל מה שקורה ובמיוחד כפי שאמרנו בזמנים שכאלו.

וכמובן תלמוד תורה כנגד ותלמוד תורה על מנת לקיים, ולשמור משמרת לשממרת, לשמור על הצניעות ועל קיום התורה. כי אין לנו שויר רק התורה הזאת. שנדע כל אחד לפני מי אתה, ולעמול "בתחבולות תעשה מלחמה" לא בצורה של הרגל גרידא. בכל מצב וכל אחד להתאמן עוד ועוד.

אני זוכר שאבי מורי ורבי זל"ה חזר הביתה מביקור אצל רבו הגדול רבי איסר זלמן זל"ה והיה מדגיש כי רבי איסר זלמן כבר מעל שנות השבעים ואמר רא"ז לאבי זל"ה בפשיטות כי החליט עכשיו להתחיל ללמוד זבחים כי הוא חושב שיוכל ע"י כן לעשות יותר 'שטייגן אין לערנען' להתעלות בתורה.

שיהיו דברים התעוררות של אמת. ידועים הם דברי הגרי"ס ז"ל, על דברי הרמב"ם בחלכות תשובה 'עד שיעיד עליו יודע תעלומות' שלכל הפחות שיעיד כל אחד על עצמו. ויהיו הדברים למעשה שיהיה שינוי וחיוזוק למעשה בכל מה שצריך חיזוק שנרגיש מה היא התכלית האמיתית של החיים להתבונן ולא להיות במציאות של 'תלכו עימי בקרי' חס ושלום. וזה מה שמקרב את הגאולה שהרי לא נגאלו ישראל אלא בזכות תורה שבעל פה, ונזכה זה השם קיונו לו. זה מה שקיונו מי שמצפה יראה. גאולה שלמה בב"א.

השיב אל הלב

זכורני בתקופה שדובר על התרחבות מעשית ומתקפה קשה בזמן מלחמת המפרץ, אמר לי רבינו ש"אומרים שזה יהיה יותר מסוכן", והיה זה בתחילה חידוש בשבילי שהוא בכלל מתענין או יודע

מהמצב, כי הוא היה כל הזמן שקוע רק בתורה ועבודה. רק אז ראיתי שזה חלק מההתעוררות, כשהיה מציאות של יותר "מלחמה" היה בזה יותר "תקחי מוסר", יותר הוא עור את עצמו. וכפי שכל מי שהיה סביבו יכל לראות.

לכל בני הישיבה מאותם ימים זכור, איך הוא היה במציאות של יותר שקיעות יותר תביעה, אני זוכר שכשראיתי את ההנהגה של רבינו עמדו מול עיני הדברים שנשא מרן בעל ה"אבי עזרי" זצוק"ל, שאמר על דברי הנביא בחבקוק "עמד וימדד ארץ ראה יותר גוים ויתפצצו הררי עד שחו גבעות עולם הליכות עולם לו"

וביאר הרב שך, שפשוטו של הפסוק הוא שיש זמן הרים הקבועים מעולם חזקים וגבוהים מתפוצצים ומשתברים מדינות חזקות מתפוררות שחו גבעות עולם גבעות עולם כורעות ושחות נעשות קטנות ונמוכות, הקב"ה ר שבכחו לעשות הכל הליכות עולם לו הקב"ה הולך בעולמו מנהיג אותו ועושה בו את הליכות העולם

מה עלינו לעשות במצב זה מהי ההצלה שלנו אומרים חז"ל אל תקרי הליכות אלא הלכות!, רק תורה, בזמן שהעולם סוער ואינו רגוע, העולם מלא חומר נפץ העולם מלא באבק שריפה, כל אחד נעמד עם הרובה שלו כנגד השני אין יכולים לדעת מה ילד יום מהי הדרך שלנו? אין לנו עצה אחרת לעבור מצב זה בשום אופן, רק "הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות" כאשר הידים ידי עשו אז הקל קול יעקב אין עצה אחרת והזמן מחייב את כל אחד להיות רציני ולהתבונן יותר! ואת זה ראינו במוחש בהנהגה של רבינו זיע"א! (הגרא"ל ברודיאנסקי שליט"א)

בשל מי הסער

כאשר יש רפיון, כאשר יש מצב של סכנה בתוכנו ממש, מוטל עלינו לחשוב אולי בשלנו הסער הגדול. ואם היינו מעוררים ומחזקים את עצמינו עוד קודם, הייתה נמנעת הצרה הגדולה. וברור הוא שהתביעה הגדולה ביותר היא למי שיושב על יד הגמרא.

רבן של ישראל הגרי"ז זל"ה היה אומר תמיד שהתביעה היא יותר מכל על ה"שיבע'לייט". הם שהכי נתבעים. שהרי "כי לכל העם בשגה" לעמי הארצות, מי שטרוד בשדהו ובמלאכתו, זדונות נעשות להם כשגגות. ואילו התלמידי חכמים 'שגגות נעשות להם כזדונות' התביעה על מי שקרוב יותר שנמצא ליד התורה, היא גדולה יותר ולענין זה כולנו תלמידי חכמים.

כשנחלש קול יעקב מתגבר כח הרע

התורה היא נצחית. ובכל דור ודור. תמיד יש את הכוח של יעקב ולעומת זאת את ה"ויאבק איש עימו". כי כשנחלש הקול קול יעקב או בכמות או באיכות אז ח"ו זה התגברות של כוח הרע! אז יש פגיעה ב"ירך יעקב" ואם אז לא מתעוררים ח"ו מגיע המשך לזה. התביעה המוטלת עלינו היא לחיות יותר בצורה של "כל מעיני בך" להגביר את העמל, את חביבות התורה, בחלכה בעומק הסברא. לשמוח עם כל פרט שמחדשים שמלבנים. הרי כל אחד יתבע ביום הדין גם על 'פלפלת בחכמה', עד כמה נכנסת לעומק הענינים, כמה היה אכפת לך מכל דבר. עד כמה אתה מרגיש שחסר לך כל פרט.

שמעתי מרבי מרדכי מן צ"ל, דבר נורא ששמע מהמרבין תורה הגדול ר' שמואל רוזובסקי צ"ל שסיפר כי הרגיש על עצמו בזמן שתקפה אותו המחלה הקשה רח"ל, וסיפר שזה היה באותו זמן שבו חלפה בראשו המחשבה, מאחר והוא כבר התבגר יותר, ואולי לא מוכרחים כל כך להכנס לכל פרט וכל בהירות בכל פרט ופרט, והוא שהיה איש אמת, אמר שהרגיש שבאותו זמן ממש התחיל אצלו ל"ע המחלה רח"ל.

כשנחיה עם ההרגשה שזה שייך לכל אחד מאתנו, לחיות בפועל ממש את המתיקות ואת העמל ואת ההוספה בהבנה ובכל דבר רוחני, תפילה וחסד. אז נקיים את מה שתובעים מאתנו בזמנים שכאלו.

להתחזק בזמנים קשים

בזמנים כאלו, ובמיוחד שכפי שאמרנו, כלל ישראל נמצא בזמנים של צרה, הן לכלל בזמן של מלחמה ושפיכות דמים ר"ל והן לכל עולם התורה. כשהקב"ה עושה מסך. ומסתמא החסרון הוא בנו, בבני תורה, אם לא חיים ולא יודעים מספיק מה לפנינו. אז יש מצב של "כמים הפנים לפנים" שהוא בדברי תורה כתיב. ככל שאנחנו נמסור את עצמינו לתורה כך התורה תתגלה לנו יותר, כך יהיו פחות קשיים. בזמנים שכאלו אנחנו חייבים יותר מתמיד להיות 'נושאים בעול'. והתביעה היא במיוחד לבני תורה שיושבים סמוך לקודש הקודשים, סמוך ל"יקרה היא מפנינים" - מ'כהן גדול הנכנס לפני ולפנים'.

אנחנו שקרובים לגמרא לפנינו הרי שולחן הרי בשר הרי סכין לפנינו, היו זמנים שעוד זוכרים אותם מעט, שלא היו גמרות, ומי שהיה לו

רשב"א היה ממש יקר המציאות. אנחנו ב"ה במצב של עשירות באפשרויות ללמוד. זו מתנה שנתן לנו הקב"ה, והיא כמו כל מתנה שניתנת, כוללת בתוכה תביעה עצומה להתאמץ יותר בכל פרט, לשמוח בתורה לשמוח בכל מה שיש לנו, איזה אושר יש לנו תורה ותפילה ושבת, מה יפה היא ירושתינו.

אנחנו עם מדושני עונג יש לנו תורה! וכתר תורה הרי מונח בקרן זוית,
 יש לכל אחד חלק בזה לכל אחד ואחד יש 'חדרי חדרים בתורתו'
 כמאמר חז"ל, אין כפילות בבריאה כלל. ואין ברוחניות בכלל מנה מאתים,
 רוצים ממך את התורה שלך את השטייגען שלך, עוד תוספת של הבנה
 של מתיקות בתורה של עמל של ידיעה של תפילה ומעשים טובים, כל
 אחד יש לו את חלקו שלו. אין שום כפילות בבריאה הקב"ה רוצה מכל
 אחד את חלקו.

חובה עלינו להיות מאושרים

חובה עלינו להיות מאושרים במה שיש לנו. להיות מאושרים להתאמץ
 יותר בתפילה, ב'דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם
 מזולזלין בהם', שלא תפילה דומה לחברתה, תמיד לשפוך לב, ובכל חלק

ללא תזוזה

דומה שאין מי שלא שמע על הרמב"ן של ליל הטילים במלחמת
 המפרץ, וכבישיבה אז ספרו בני הישיבה שראו, היאך הוא ישב
 במשך שעות בלי להזיז את הראש כלל, בשקיעות נוראה, לבד
 בבית המדרש, בריכוז עצום, שקוע בתורתו! (רשימות תלמידים)

וחלק מהחיים האמיתיים החיים הרוחניים להיות מוסיף והולך. לכל אחד יש אין סוף דרגות. וכשחיים כך כאשר פה של אדם הוא כמו כלי שרת, שהרי הפה הוא מעין של תורה אם עיקר אומנותו תהיה תורה והכל נהיה טפל לתורה אזי פיו הוא ככלי שרת ממש.

חז"ל למדונו (יומא לה:): שחלל מחייב את הענים ויוסף מחייב לעמוד בפני פיתוי הייצר וכו'. ובאמת האדם נתבע יותר מכל מעצמו. הרי טעמת טעם של תורה! של תפילה!, עשית יותר שטייגען, יותר התאמצת, היו לך רגעים ושעות שבהם התעלית, מדוע ירדת? מדוע נסוגת אחור? זה מה שתובע הנביא "מה מצאו אבותיכם בי און כי רחקו מעלי"

זה הוא תפקידנו בזמנים שכאלו, להיזהר שלא להיות במצב של "עם תלכו עימי בקרי" לחיות את התורה כתורת חיים, לקיים את ה"ובחרת בחיים" במלואו, לא בפרפור של חיים, אלא, 'ברור לך חלק יפה', על זה אנחנו נתבעים וכפי שהתבאר עיקר התביעה על מי שיושב בחצרות השם.

כלל ישראל נבנה בשעת השמד

הרבה ספרים קדושים (בני יששכר² ועוד) מביאים מה שאבותינו סיפרו לנו שמקובל מאבות אבותינו שהתוספות בב"ק ע"ז, חיברו את זה ביום שהוציאו אותם לשריפה, בשעת השמד, ועוד לפני שהספיקו להורגם, חיברו את התוס' הזה, זה הכח של כלל ישראל, וכך נבנה כלל ישראל.

ג. בדברי תורה להגאון בעל מנחת אלעזר ממונקטש (ח"ח אות ל"א) שכך קבלה מזקנו בעל הבני יששכר.

הש"ך (סימן כ"ה בחו"מ, ש"ך ארוך בסוגיא של 'טעה בשיקול הדעת'), כותב שאין לו את הרמב"ם בפנים, כי הוא בורח ונמצא ביער מחמת המציק, הוא לא ישב על הספה וכתב, הוא המשיך שם, באמצע היער, בזמן הרדיפות, לכתוב את חיבורו על חו"מ.

אבל ביחד עם זה, יש חובה, לא להתעלם חלילה, שלא נהיה ח"ו "אם תלכו עימי בקרי", לא יעלה על הדעת, חס ושלום, אני אומר דברים

הרי זה אכזרי

כאשר היה את הפיגוע עם קו 400 בטלז סטון, מייד בליל שבת שאחרי המקרה הנורא, מסר רבינו זיע"א שיחה בין קבלת שבת למעריב, רק שבעוד שבכל שבוע, השיחה הזו היתה מרוממת, ועוסקת במושגים גבוהים ונשגבים הרי שבשבוע הזה, הדברים היו יותר נוקבים ו"מוסריים" למעשה, בעקבות הפיגוע הנורא. כאשר רבי שמואל, חזר על דבריו הרמב"ם שמאריך ומפרט את האזהרה של "אם תלכו עמי בקרי", שבזמן שיש צרה - 'אבל אם לא יזעקו, ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה, "והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי", כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי אוסיף עליכם חמת אותו קרי. וזו היא התביעה, לא לשמוע להלך הרוח של הרחוב, איך קרה הפיגוע ומה קרה, ולהתעסק בכל ה"מסביב", ובזה הוא תבע בכל כוחו. (הגראי"ל ברודיאנסקי

שליט"א)

פשוטים, רק ש'חיים הם למוציאיהם', צריך להוציא את הדברים בפה, בשעה שקמים עלינו לכלותינו, צריך לעמוד בכל תוקף, לעמוד על נפשנו. ובפרט שעיקר המלחמה היא על הרוחניות, את זה בעיקר הם רוצים, אמרו חז"ל (ספרי כי תצא רנ"ב במדבר רבה כ"א ד'), 'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו', ודאי שהם לא מודעים למה שהם עושים, אבל חכמינו קודש קדשים קבעו, ש'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו'.

תלמוד תורה כנגד כולם

'ותלמוד תורה כנגד כולם', "אין לנו שיור רק התורה הזאת", וגם בזמנים קשים, כשיש מלחמה, מוכרחים לא לשכוח לשמור על הקיים ולשמור על התורה בשיא השלימות.

אני זוכר בצעירותי בזמן שאחרי השואה, שהיתה רוח נוראה ואיומה של ייאוש. היו שדיברו שעוד מעט ח"ו לא יהיה שום דבר, לא יישאר כלום... וקמו גדולי עולם שעמדו על המשמר, והחזירו במידה גדולה עטרה ליושנה. כי בכל המצבים חייבים לשמור, ואדרבה, הלא חז"ל אמרו "כמים הפנים לפנים" - ההוא בדברי תורה כתיב' (יבמות קיז.), ככל שאנחנו נתקשר לתורה כך היא תתגלה לנו ותשמור עלינו.

יש לשמור על המושגים הגדולים בכלל ישראל, של 'תלמוד תורה כנגד כולם', מושגים של תפילה כמו שהזכרנו, וכל הדברים המקודשים כולם. לשמור על קדושת השבת, שהיא - כלשון אדוננו הגר"א ז"ל באיגרתו - 'קדש קדשים', וקדושת ערב שבת, שאמרו - 'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת', ומובא במשנה ברורה (סי' ר"נ סק"ג) מה שכתבו לעשות תשובה בערב שבת.

ואני רגיל לחזור על דברי הגר"א ז"ל (ביאור לתיקון"ז ל"ו ע"ב ד"ה ואיהי תוספת) על דברי הגמרא בביצה - 'כל מזונותיו של אדם קצובין מר"ה לר"ה חוץ מהוצאות שבת ויו"ט', שעיקר הכוונה על השפע ברוחניות. ובר"ה נידון כמה סייעתא דשמיא יקבל בשנה הבאה, ולשון הגר"א שם שזה גם כפשוטו - בגשמיות, אבל עיקר הכוונה במה שאמרו כל מזונותיו של אדם וכו' היינו עד כמה ראוי האדם לקבל חיזוק כוחות הנפש וסייעתא דשמיא להתעלות ולהתגבר בחיי הנצח הרוחניים, ביום השבת, שהוא יומו של הקב"ה, והכל חוזר לשורשים, וזה חוץ מהחשבון. וחזרנו על זה כמה פעמים, אך תמיד צריך ש'יהיו בעיניך כחדשים'.

ואנחנו לא נדע — מה נעשה

היה זה בתקופה של מציאות בטחונית קשה ומסוכת ימי הפיגועים הנוראים, כשהרחוב היה אחוז פחד וחרדה, נסעתי ביחד במונית עם רבינו ודודו רבי שלום זכר צדיקים לברכה, לחופה של נכד של רבי שלום שבדרון שלמד בישיבה. במהלך הנסיעה הזכיר רבי שמואל את דברי המשנה ברורה, בהלכות תפילה (קלא) בשם השל"ה, שראוי לומר ואנחנו לא נדע בישיבה מה נעשה בעמידה, ואמר אז רבי שמואל בדרך צחות "ואנחנו לא נדע — בישיבה", כשנמצאים בישיבה לא יודעים מה שיש בחוץ, "מה נעשה בעמידה" כשיוצאים מהבית מדרש, יש יותר חשש... בדרך יש יותר פחד, ..., היינו הכי טוב להיות בישיבה שם אנחנו מוגנים..

וענה רבי שלום כנגדו, בניגון ובקול המעורר כדרכו "ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך עינינו..." (הגרא"ל ברודיאנסקי שליט"א)

מכל משמר נצור ליבך

הגמרא אומרת שתי מימרות נפרדות, כי 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום' (סוכה נב:) ו'מתחדש עליו בכל יום' (קידושין ל:). והתביעה היא אם אנחנו לא מרגישים את זה - זו היא תביעה. שכן היצר הוא 'אתה ישן לו והוא ער לך', כלשון חובות הלבבות (שער יחוד המעשה ריש פ"ה). וכידוע מה שכתב ב'נפש החיים' (ש"א פ"ו בהגה"ה) ומקורו במדרשים ובחז"ל והוא קדום, שלפני חטא עץ הדעת היה הרע מחוץ לאדם, ורק אחרי החטא הרע כבר חדר בתוכו, ובקרבו של האדם שוכן השונא הגדול ביותר ומבקש להמיתו.

האדם לא מרגיש בו, וחושב שכביכול זה בעצם רצונו שלו... ובלשון התרגום יש לרוב לשון שמגדיר את היצר הרע שהוא 'יצרא בישא' (יונתן בן עוזיאל בכ"מ שמות ל"ב כ"ב ויקרא ט' ו' דברים י"ז ג' ועוד), הוא מחפש לעשות את הגרוע ביותר בתוך האדם [ומובא ביסוד ושורש העבודה על רבי משה מאיויא זי"ע, ש'דיבר אל היצר כמו שידבר לדבר מבחוץ]. כי מי ששלם בעבודתו, יש בו מציאות שמרגיש את הרע מחוץ לו, והוא שאמרו (קהלת רבה ה' א') 'צדיקים ליבן ברשותם'.

וב'נפש החיים' (ש"ד פל"ב) מעתיק לשון חז"ל - 'כל מאן דיתפרש מאורייתא אפילו שעתא חדא, כמה דאתפרש מחיי דעלמא', וכלשון הרמח"ל (מסילת ישרים פ"ה) על מה שאמרו חז"ל - 'בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין', שהקב"ה ברא את היצה"ר והוא יודע שאין רפואה אחרת רק התורה, והרי בודאי שעיקר מלחמת היצר היא על דברי תורה. ובעיקר אצלנו בני התורה כאשר קמים עלינו, הרי שגם בזמן שטרודים, מוכרחים לשמור על התורה מה שיותר ויותר.

אין לנו שויר אלא התורה הזאת

כאשר האדמו"ר מבעלזא רבי יהושע זי"ע, מייסד 'מחזיקי הדת', יצא להילחם במהרסים, פנה לגאון בעל השואל ומשיב' רבי יוסף שאול נתנזון זצוק"ל, גאון עולם מגדולי אותו הדור, ואמר לו שאולי משום שיש צורך בויכוחים עם הסופרים, כדי לקיים 'דע מה שתשיב', אם כן חשוב לנו שטובי המוחות יכנסו בזה, ואילו היו טובי הכשרונות והעילויים שבקרבתנו עונים להם, היו משפיעים בזה לטובה ועוצרים את הסכנה.

והשיב על זה רבי יוסף שאול, שאמנם האמת כך היא, והוא אכן יודע שזהו המצב, אבל ח"ו אם בעלי המוחות והכשרונות יעסקו בדבר נוסף מלבד לימוד התורה, הרי זה יוריד במשהו ויפגום מהרמה וה'שטייגען' של הלימוד, ואף שזה לשמור על צורת היהדות, אבל ה'שטייגען אין לערנען', זה עוד יותר מחזיק את התורה, וצריך לשמור על זה מכל משמר, "מכל משמר נצור ליבך".

כי קרוב אליך הדבר מאד

שיהיו הדברים המעטים האלה להתעוררות למעשה, לא חידשתי שום דבר, אך דברי תורה צריכים שיהיו כחדשים בכל יום. היום היינו בהר סיני! זה לא סיפור ישן ח"ו, אלא כאילו היום קיבלנו. וכלשון המדרש - 'אל יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה' (רש"י דברים ו' ו' ע"פ ספרי ואתחנן), כי התורה היא נצחית.

התורה נצחית, "כי קרוב אליך הדבר מאוד" (דברים ל' ד), ואף שכל ההתחלות קשות מכל מקום זה קרוב. לא כתוב שזה קל מאוד, וכי למה שיהיה קל? וכי בעיני החומר ועולם הזה כשאדם רוצה להשיג

משהו רק חולם למצוא מציאה, האם הוא לא צריך לעמול ולהתייגע?
ומדוע כשעוסקים ברוחניות זה ילך בקלות?

אבל באמת זה לא קל, אלא כתוב שזה "קרוב". אם אדם יחיה עם הדעת שיש לו, ולא יהיה ח"ו נתבע על "ואתה הדעת מאסת" (הושע ד ו) ואז ח"ו "ואמאסך גם אני", הרי שהוא יגיע למעלה למעלה. כי התורה היא נצחית, ובכל המצבים נשאר לנו את ה"כי קרוב בפך ובלבבך לעשותו".

יהיו הדברים חיים וקיימים, שכולנו נתחזק לשמור ולעשות באהבה. הקב"ה יאיר לנו שניפטר מכל הגזירות, ואמרו חז"ל ש'אין ישראל נגאלין אלא בזכות התורה שבעל פה', ונזכה בקרוב שיתקיים "צאי לך בעקבי הצאן, ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים" (שה"ש א ח). נזכה שנגיע לזמן של "ומלאה הארץ דעה את ד', ונגלה כבוד ד'" במהרה בימינו אמן.

למען סור משאול מטה

ידועים הם דברי רבינו הגר"א (משלי ט"ו כ"ד) על "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה" שזה תלוי בזה כשהאדם לא עולה הוא יורד כי אדם אינו כמלאך, הוא יכול להיות יותר או ח"ו להפך, וכשאנו מוסיף תורה כשהוא לא במצב של "שמן על ראשך לא יחסר" הרי שהוא מתמעט והולך ואם לא יעלה למעלה ירד מטה מטה חס ושלום כי אי אפשר שיעמוד בדרגה אחת. אם נעורר את עצימנו אז שייך שנגיע ונשיג עוד ועוד ובלי זה ודאי שמתקררים אין מצב של 'באמצע'..

הדברים הם פשוטים, לכל אחד יש את הכוח שלו. וכשהקב"ה ברא כל אחד בכוחותיו, הרי שחסר בבריאה את התורה שלו העבודה שלו ההבנה שלו. וכשהוא בעומקה של סוגיה הרי הוא כמוצא שלל רב.

ההנהגה היא כלפינו עד כמה אנחנו באמת מאושרים "מאלפי זהב וכסף". אמנם 'אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש' אבל זה לא נגמר רק בזה. גם בבית המדרש צריך להוסיף ולהתאמץ.

גיעה בזמני צרה

הרבה גדולים הזכירו בהקדמה (כך גם רח"ע בח"ג, ורא"ז), שעמלם ויגיעם התחבר בזמני מלחמה וצרה, כשהיו את הנסיונות הגדולים ביותר. ר' חיים עוזר כותב בהקדמה ל'אחיעזר', שלא נראה שבזמן כזה של מלחמה מתאים להוציא חידושי תורה, אבל אדרבה, היא שעמדה לנו. וכן היה בכל הזמנים שהיו עמלים בתורה בזמני גזירות. בעלי התוס' כתבו הרבה תוספות'ים בזמן השמד, וכבר הזכרנו מה שמקובל שביום שהוציאו את בעלי התוס' להריגה אז כתבו התוס' הגדול בבבא קמא (ע"ז) של 'פרה מטמאת טומאת אוכלין'. ויש בר"ת שהיה רגע לפני שהרגוהו וניצל, בעודו עוסק בתורה, ומה היינו עושים בלי ר"ת... ויש בש"ך על חו"מ, שכותב "בהיותי ביער מפני המציק", וכותב ביישוב הדעת, ועוד כהנה וכהנה. אדרבה, אלה הם הדברים הפשוטים, 'כי הם חיינו', זו כל המציאות של החיים שלנו, דווקא בזמנים שכאלו, ואם ח"ו היו מתרפים בכל הדורות בעתות קושי, לא היה נשאר ח"ו משונאיהם של ישראל...

אסתכל באורייתא וברא עלמא

רב במעלתו הגדולה, לא הסתכל חוץ לד' אמות, כי אם הוא היה מסתכל הוא לא היה יוצא רב, אמנם תלמידי רב לא יכלו לעמוד בפרט הזה, אבל כל אחד שייך בזה לפי מדרגתו, ומחויב לחיות את החיים האמיתיים, את התורה הקדושה שהיא תפארתנו וזה כל מה שיש לנו.

כבר הזכרנו מה שמובא בספרים הקדושים, שמספרים לנו, שבזמנים הכי קשים בזמני השמדות, גם אז חיו את המציאות של התורה, התוספות בבבא קמא של 'פרה מטמאה טומאת אוכלין', נכתב בזמן שהוציאו אותם להריגה, ולפני שהוציאו אותם, הם למדו את כל הסוגיא וכתבו את התוספות. המציאות היתה מציאות אחרת, הם חיו עם התורה הקדושה, עם המציאות של 'אסתכל באורייתא וברא עלמא', זו המציאות האמיתית. הם חיים עם המציאות האמיתית שזה נצח נצחים כלפי זמן של שנים, כמה שיהיה אין לזה ערך.

מימיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה

ותמיד ידעו בעולם התורה, שהתביעה גדולה יותר כלפיהם, על עמי דארעא דרשו "כי לכל העם בשגגה", אבל תלמידי חכמים איתא בגמרא בב"מ ש"שגגות נעשות להם כזדונות". כי אדם שטורד על מחייתו צריך כל הזמן לדאוג ללחם לביתו וכיו"ב, אפשר לומר שגלי העולם הטרידוהו, וממילא הוא יכול לשכוח קצת את המציאות האמיתית, אבל מי שנמצא כל היום ליד הגמרא, מי שנמצא בישיבות הקדושות הדרישה ממנו היא יותר.

הרי ישיבה היא דבר קדוש ומקודש, 'מימיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה, אברהם אבינו ע"ה זקן ויושב בישיבה, יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה, יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה', הוא היה עמוד התורה. והמציאות של יושב בישיבה היא כמו שמבאר הרמח"ל במסילת ישרים, הרי יצר הרע לא נותן לאדם מנוחת הנפש, ועל כל דבר של מה בכך הוא רץ, ישיבה - הכוונה היא שהאדם נקרא 'יושב בישיבה', הוא רואה את המציאות האמיתית.

רק כאן בפרוזדור אפשר להשיג

כל גדולי הדורות ככה עברו את החיים עם כל המצבים, כך אנחנו עברנו בתקופות הכי קשות ומרות, אני רגיל להזכיר את הש"ך הידוע, איך שבישוב הדעת כותב ומראה גבורתו, והוא כותב כי הוא בלי ספרים כי הוא נמלט ביער, "בברחי מחמת המציק", ככה הוא המשיך את הש"ך. וכידוע מה שהיה בשנת ת"ח, כאשר גדולי הדור רבותינו ר"ש אוסטרופולער, ר"מ מנמיערוב - שהיה גדול הדור, והש"ך, חלמו שנגזרה גזירה שצריכים למסור נפשם כדי להציל את כלל ישראל, הש"ך היה צעיר מכולם, והוא טען שאינו יכול ליהרג כי צריך לגמור את ביאורו על חו"מ והעולם צריך לזה, והסכימו לו.

והוא המשיך, כי ידע שזה הוא העולם האמיתי, כי העיקר הוא להגיע לתכלית, ואף שהעולם הזה הוא פרוזדור, הרי שיש לשון בחז"ל 'שעולם הזה דומה ליישוב וליבשה', כי רק כאן בפרוזדור אפשר להשיג, אם לא חיים 'פרוזדור'דיק', אלא עם מבט על המציאות של הטרקלין ועל חיי הנצח, מציאות של לעולם לנצח נצחים שהיא כל התכלית.

בזמן ההסתר אזי הקב"ה מגלה בתורה נפלאות

הזכרנו הרבה פעמים דברי פרקי היכלות הידועים (פכ"ז), שאחרי בית שני נתגלה יותר הדרה וזיוה של תורה. דווקא בזמן בית שני שהיו חסרים חמישה דברים עיקריים, האורים והתומים, כל דבר שרואים את השכינה היה חסר, ארון כבר מזמן לא היה. גם הארון, מה המעלה של הארון? תורה. על הכרובים אומר בעל הטורים - "ופניהם איש אל אחיו", כמו שני חברים שנושאים ונותנים בדברי תורה' (שמות כ"ה י"ח). זה

הכרובים. הארון שזה היה העיקר, היה ממש גילוי ד', 'אינו מן המידה', אינו תופס מקום, "מלא כל הארץ כבודו", הארון נגנו, ובוזה הקב"ה באיזה בחינה מסתתר מאיתנו, אבל כמו שהזכרנו, את התורה יש לנו, אז הקב"ה הוסיף יותר ויותר הדרה זיוה תפארתה, יש שם בלשון חז"ל שתי שורות של תיאורים, 'כוחה יפעתה של תורה, עד שאפילו הגויים ידעו שקטן שבכם מחיה מתים'".

והביאור הוא שמה שאלישע החיה את המת זה היה בכח תפילה, 'ברחמי קא עביד', אבל פה אחר שנתגלה הודה, תפארתה, יפעתה, זיוותה של תורה, והקב"ה א-ל מסתתר, אז יש לנו את התורה מתגלה יותר ויותר, ואע"פ שהיה כבר קודם לכן את התורה, הקב"ה ברוב רחמיו לא גילה זאת אלא בזמן ההסתר.

אני רגיל לומר בעניי - "ואנכי הסתר אסתיר", כתוב בירושלמי בסנהדרין (פ"י ה"ב) ועוד, 'אין לך שעה קשה כשעה שאמר הקב"ה ואנוכי הסתר אסתיר', זה השעה הכי קשה [היה צריך לכתוב הזמן של ההסתר ולא השעה שאמר הקב"ה], ד' ישמור, הרי אנחנו יודעים מה הסתר עושה, אבל בזמן ההסתר ממש, יש ס"ד למי שרוצה, כל דבר לפי המצב, בזמן ההסתר שאין ביהמ"ק ולא רואים גילוי השכינה, אזי הקב"ה מגלה בתורה נפלאות, הוויות דאב"י ורבא. אומר אדוננו הגר"א ז"ל, שזה לא היה קודם לכן, ריב"ז תפס גם את זה", אבל לעולם זה ירד רק אח"כ, עם אב"י ורבא.

ד. עבודה זרה (י"ע"ב) אמר ידענא, זוטי דאית בכו מחיה מתים.

ה. סוכה (כ"ח ע"א): אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה, תלמוד, הלכות ואגדות וכו', דבר קטן הויות דאב"י ורבא.

ובך זה כל הזמן, זמנים קשים, שמדות, תמיד היה צרות, ולמה אנחנו קיימים, הכל רק התורה הזאת, במסירות נפש.

להידבק בתורה זה הכל

כתוב בספרים (בני יששכר ועוד) שהתוס' בב"ק (ע"ז ע"א) על 'פרה מטמאה טומאת אוכלין', מקובלנו איש מפי איש, שביום שיצאו להריגה, 'כי ימות באוהל', כתבו את התוספות [שיהיה כבר די, "לקדושים אשר בארץ חמה ואדירי כל חפצי במ", שכבר בעולם האמת, מתפללים בזכותם שיהיה די בשבילנו]. הש"ך, הדברים העמוקים והרחבים ביותר בסוגיא ד'טעה בשיקול הדעת', כותב שהוא בלי ספרים, נמצא ביער מפני השמדות, אין לו ספרים, ושם מתווכח עם השו"ע. כך יצא הש"ך, כל גדולי הדורות, הקב"ה מאיר בכל דור ודור.

בזמן כזה כשקמים ממש בריש גלי, אז העבודה הגדולה הנוראה והאמיתית, להתדבק בתורה, חוץ ממה שצריך לעמוד כנגד בפועל, אבל להידבק בתורה זה הכל.

לא היות שטחי

כאשר מתאספים להתחזק בדברים העומדים ברומן של עולם, עלינו להיזהר לא להיות שטחיים, לתפוס את העומק, את הנקודה העיקרית, לא את הדברים שמסביב, אלא שבאמת כל אחד יעשה חשבון הנפש לעצמו, לתפוס את הדברים בעומק וב'פארנעם' ולא בשטחיות.

לגעת בנקודה הפנימית

"נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אל ד'", "כי ימינך פשוטה לקבל

שבים", ימין הוא הכח העיקרי, הקב"ה נותן בכל כוחו יד לפושעים להתקרב.

ועיקר התועלת היא כמו שאמרנו, לשמוע את עיקרי הדברים, לא לשמוע רק את הדברים הצדדים, "וכל ישראל רואים את הקולות", את כל הדברים מסביב, ורק משה הוא "ניגש אל האלוקים", אל הדבר בעצמו, אל הנקודה הפנימית והאמיתית של הדברים.

כי אין גבול לתעלולי היצר, וגם כששומעים כבר דברי התעוררות, הוא מסית להתעסק בדברים הצדדים ולהסיח את הלב מעיקרי הדברים, לזכור שהעיקר הוא ה'גישמאק' והחיות בתורה, לחיות את החיים הרוחניים ולהפעיל כל אחד את הדעת שיש בו, וכמו שאמרנו שברוחניות זה לא כמו בגשמיות, שום דבר לא בא לבד, "ושמן על ראשך לא יחסר", להיות תמיד עירני, 'אם אתה שומר נר', כי בקנינים הרוחניים נאמר "התעיף עיניך בו ואיננו" וקל לאבדם ככלי זכוכית.

להתעורר למעשה

בכל דבר יש את ה'חיצוניות' ויש את לב הדברים. ומובא ברבינו הגר"א ז"ל וב'חתם סופר' זי"ע, על "וכל העם רואים את הקולות ומשה ניגש אל הערפל אשר שם האלוקים" (שמות כד יד), שגם במעמד הכי גדול שהיה, גם במציאות הזו של מעמד הר סיני, יש איזו בחינה של "לשמוע את הקולות", יש מצב של לשמוע רק את החיצוניות של הדברים, ויש מי שניגש לעומק הדברים. זה הדרך וזו התכלית והעיקר, שכל אחד ימצא את הנקודה העמוקה שבו לעבודת ד', יעורר בקרבו את ה"ראת ד' היא חכמה", שזה מוסתר ונעלם, "החכמה מאין תמצא". יתן ד', ויתקבלו

הדברים להתעורר לתורה, לעבודה, לבין אדם למקום ובין אדם לחבירו, להתחזק בכבוד חבירו, בעבודה - בתפילה שהיא 'דברים העומדים ברומו של עולם', ובגמילות חסדים, להתעורר בכל הדברים שמרועה אחד ניתנו, ואם יש חסרון באחד מהם, זה פוגם בהכל.

לב יודע מרת נפשו

כל אחד יודע מרת נפשו, כל אחד יראה ללבבו במה צריך להתחזק, בנגעי נפשו בנגעי לבבו, להתעורר התעוררות של ממש. והדבר הראשון הוא 'תלמוד תורה כנגד כולם', וח"ו 'ביטול תורה כנגד כולם', שיחיה תורה על מנת לקיים, 'לשמור ולעשות את כל דברי תלמוד תורתך באהבה'. נתעורר, זו התכלית וזה יהיה לעילוי נשמתו, זו חובתנו, 'חובת האדם בעולמו'.

להכיר את מצבו

הצעד הראשון ב"והשבות", הוא שידע איש בנפשו מה מצב. וכמו שכתב ר"ת בספר הישר שכל אחד יודע למה נטיתו ולמה הוא משתוקק, האם רק לרוחניות, או גם לדברים אחרים, הוא גם יודע איזו רפואה הוא צריך. ובעת בזמן של עשרת ימי תשובה, זו שעת מבחן נוראה ומצב של פיקוח נפש שאחריו "אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם אין מוחלין לו" (ר"ה י"ז:). בזמן שכזה עליו לחפש בלבו "מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים". ולא מספיק שידע מהי תשובה, וכלשון החוה"ל "לא מתוך מחשבותינו אלא מתוך מעשינו".

זמני תשובה והתעוררות

מבואר ברבינו הגר"א שכל המאורעות אשר היו ואשר עתידין להיות במשך קיום העולם רמוזים בתורה, והשל"ה כותב שאפשר תמיד

למצוא קשר בין פרשת השבוע למאורעות שקרו באותו שבוע, ונראה שיש דוגמא לזה בפרשתנו, שיוצא תמיד שחל כ' סיון בשבוע שקוראים בו פרשת שלח [או קרוב לה], ובפרשה יש פסוק מיוחד הבטחה של סליחה שנוהגים לומר ביום הכיפורים "ונסלח לכל עדת בני ישראל", ויש לזה שייכות לכ' סיון, שנהגו בהרבה קהלות שזה יום צום, ואומרים בו סליחות מיוחדות, על ההריגות הנוראות שקרו באותו יום וקרוב לו, בשני זמנים. בימי הראשונים היו כמה קהלות שנהרגו על קידוש השם על ידי הנוצרים ימ"ש ועל זה תקנו תפלת אב הרחמים, ולכן ברוב הקהלות נוהגים לאומרו בשבת מברכים של סיון.

גם בתקופה מאוחרת יותר על ידי הקוזקים ימ"ש, ביום כ' סיון נהרג על קידוש ה' רבי מיכל מנמרוב שהיה גדול הדור, בדורו של הט"ז והש"ך. באותו זמן הייתה אסיפה של שלושה גדולי הדור, ר' מיכל מנמרוב, ר' שמשון מאסטורפולי והש"ך, ורצו לקבל על עצמם שימסרו את נפשם ועל ידי זה יהיה כפרה לכלל ישראל ויפסקו ההריגות, אבל הש"ך לא הסכים משום שהוא צריך לגמור את חיבורו על חו"מ, שכלל ישראל זקוקים לו, ובסוף הסכימו ליתן לו זמן לגמרו, ובאמת הוא נפטר בגיל צעיר מיד אחרי שגמר אותו, ורואים שבסוף היה זקוק למהר, ובהרבה מקומות קיצר, והש"ך על חו"מ נדפס רק אחרי פטירתו, ועיין במקום אחד, שכתב על עצמו שכותב בלי ספרים, באמצע היער, מפני חמת המציק.

רבינו תם כותב על יום כ' סיון שהוא שקול כיום הכיפורים, ולכאורה הכוונה שמיתת צדיקים מכפרת, ויש שמצאו רמז בפסוק "כי יד על כס יד" כס ראשי תיבות כ' סיון, יה יום הכיפורים. (דרכי שמואל - פרשת שלח)

עיקר החובה היא להתעורר מכל צרה

ברור שהטעם שתיקנו תענית, וסליחות מיוחדות ליום זה (כ בסיון) איננו

כדי להצטער על צרות העבר, שאין לזה טעם ותועלת, להצטער על מה שהיה, אלא העיקר הוא כדי להתעורר ממה שהיה, וכן יש להתעורר מהחריגות הנוראות שהיו בדורנו, שזה חובת האדם, להתבונן ולהתעורר אפילו מהצרה הכי קטנה בחיי הפרט, וק"ו מהצרות הגדולות של כלל ישראל, וזה פירוש הגמרא (ערכין טז:): 'עד היכן תכלית יסורים אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתים' והיינו שהאדם המאמין יודע שהשם עליו צופה, מבין שאין מקרה בעולם, והכל מאת ה' ולכן הוא מתעורר לחזור בתשובה גם בדבר הקטן ביותר, ורק אם אינו מתעורר מדברים קטנים כאלה, אז צריכים להביא עליו יסורים קשים יותר ר"ל.

כמו כן יש להתעורר מצרות של אחרים, אפילו מצרות של גויים, וכך שמעתי מגדול אחד בזמן מלחמת ויאטנם, שהיהודים חייבים ללמוד ולהתעורר ממה שקורה שם שלא נצטרך שהקב"ה יביא עלינו צרות ח"ו, וכדברי הנביא "הכרתי גויים נשמו פנותם וגו' אמרתי אך תיראי תקחי מוסר".

לא לחפש הסברים בדרך הטבע

בשקורים מאורעות קשים, חובתנו להתעורר מהם, ותמיד על כל דבר אפשר למצוא הסברים על דרך הטבע, אבל אין זה ההסתכלות של יהודי מאמין, וכן יש ללמוד מהמגילה, סוף כל הנסים כדברי הגמרא, מה שכתוב "אחר הדברים האלה" זה בא רק מתוך התבוננות בסדר המעשים, שניתן לראות איך הקב"ה הקדים תרופה למכה, ושהכל היה מסודר על ידי ההשגחה, אבל בלי התבוננות היה ניתן לחשוב שהכל מקרים וטבע בלבד.

בתחבולות תעשה מלחמה

שלמה המלך אומר "כי בתחבולות תעשה לך מלחמה" והגר"א מבאר שאמנם יש צורך לשמוע דברי מוסר מהחכם, אבל בסופו של דבר כל אחד צריך לנהל בעצמו את המלחמה עם היצר, שרק האדם בעצמו יודע מה חולשתו העיקרית, במה וכיצד הוא יכול וצריך להילחם, ובמיוחד אחרי שהיצר הוא חלק מהאדם עצמו, כמבואר בנפש החיים, החילוק בין לפני החטא לאחר החטא, שהמלחמה הזאת היא תכלית החיים, וכמו שמבואר ברבינו הגר"א על הפסוק "כי היא חייד" (משלי ד יג) 'כי מה שהאדם חי הוא כדי לשבור מה שלא שבר עד הנה אותו המידה לכן צריך תמיד להתחזק ואם לא יתחזק למה לו חיים', ומי שלא נשאר לו מה לתקן לא ישאירו אותו בחיים שאין טעם לזה, ולהצליח במשהו במלחמה הזאת הוא התענוג הגדול ביותר שיכול להימצא.

ונראה שזה עוד מכוון בפירוש הפסוק "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה" שחלק מהתביעה הוא, שבמידה שהאדם מבין את הערך האין סופי של תורה ומצוות, ודאי שיהיה מאושר בזמן שהוא מקיים אותם, אבל גם שרק אם הוא שמח וזוכה להרגיש את התענוג הגדול יוכל להצליח במלחמה נגד היצר, וזה ענין מתיקות התורה, ו'טעם תפלה' שהזכירו חז"ל.

לחיות את המציאות האמיתית

הדרך האחת היא מה יעשה האדם ויחיה ימית את עצמו, אפילו שהוא מבין בשכלו שרק תורה ומצוות הם החיים האמיתיים מכל מקום הוא מוכרח לעבור שלב שמרגיש כמו מיתתה של עזיבת השקיעה בתאוות

החומריות וכעין זה יש ברפואות הגוף שלפעמים צריך לעבור ניתוחים וכדו' שמרגיש כאילו ממיתים אותו אף על פי שהוא מבין בשכלו שרק על ידי זה יוכל לחיות וק"ו ברוחניות שהרווח בסוף הוא נצחי וגם הרפואה בטוחה

הבחירה ביד האדם

לעולם הבחירה ביד האדם הוא יכול לבחור חיים או להיפך ח"ו ולכאורה אפשר לומר גם הפוך מה יעשה האדם וימות יחיה את עצמו דהיינו שיכול לבחור להשקיע את שכלו וכוחותיו חיי המדומים החיים את בלחיות חומריות ואין לך מיתה גדולה מזה רח"ל וטבע האדם הוא שרוצה לחיות כשאמר רבי ינאי מאן בעי חיי כולם באו לשמוע אבל לא כתוב שכולם קיימו את דבריו שהרי הבחירה ביד האדם איזה סוג של חיים הוא בוחר לעצמו.

להשתמש עם החכמה שנתן לנו הקב"ה

סוף דבר הכל תלוי בחכמה וכמו ענין פעמים הרבה שנתבאר החכמה הוא כמה שהאדם חי על פי השכל שזה הדעת הקב"ה נתן לכל אחד את השכל שהוא צריך, ופירוש הפסוק "החכמה תחיה בעליה" שהכל תלוי מה הוא עושה עם השכל שלו, למה הוא משתמש בחכמה שלו, כמה שהוא מתבונן, ומנהל את חייו על פי ההתבוננות, ותמיד אני מביא בענין דברי הרמב"ן שחכמה וקודש הם ענין אחד, ונראה שגם ההפך נכון דהיינו שטפשות וטומאה הולכים ביחד, וכתרגום על הפסוק "ומלתם את ערלת לבבכם" 'טפשות לבבון'.

וצריך לחיות כל הזמן על פי החכמה, שזהו גדלות גדולי ישראל בכל הדורות [ולזהבדיל מחכמי אומות העולם], שהקצות היה 'קצות' כל המעת לעת, הם לא היו חכמים בזמן העיסוק בחכמה בלבד אלא כל הזמן חיו בדרך החכמה.